

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ATATÜRK'ÜN 100. DOĞUM YILINA ARMAĞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIV

Yayın Komisyonu

Prof. Dr. Hüseyin ATAY (Dekan)

Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN

Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU

Doç. Dr. Beyza BİLGİN

Doç. Dr. Günay TÜMER

Doç. Dr. Rami AYAS

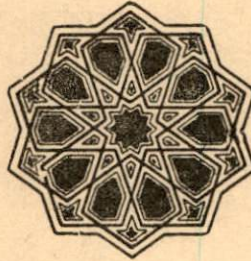
Makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXIV

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>İslamda Hayır İşleri</i>	1
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Medreselerin Gerilemesi</i>	15
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Temizlik ve Çeşitleri</i>	57
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Garânik Meselesinin İstismar- cuları</i>	69
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>İnsan Olma Yolu</i>	93
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Terbiye Kuralları</i>	127
Prof. Dr. Hikmet TANYU, <i>Martin Luther'in Türkler Hakkındaki Sözleri</i>	151
Prof. Dr. Mehmet TAPLAMACIOĞLU, <i>Anayasanın Sosyo-Juri- dik Eleştirisi</i>	163
Doç. Dr. Neda ARMANER, <i>Okulda Çocuğun Düşünce ve Davra- nışını Etkileyen Faktörler ve Rehberlik</i>	167
Doç. Dr. Neda ARMANER, <i>Çocukluk Dönemi Dini</i>	175
Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>Ateizm ve Çıkmazları</i>	187
Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>Din ve Felsefeye Göre Tanrı</i>	205
Doç. Dr. Mehmet DAĞ, <i>Kelâm ve İslâm Felsefesinde Hareket Ku- ramı</i>	221
Doç. Dr. Ethem RUHİ FIĞLALI, <i>İbn Sadru'd-din Eş-Şirvânî ve İtikâdî Mezhepler Hakkındaki Türkçe Risâlesi</i>	249
Doç. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Tercümânü'l-Ümem</i>	277
Doç. Dr. Kemal IŞIK, <i>Mutezile'nin İlk Kurucusu Vâsıl B. Ata ve Büyük Günah Meselesi</i>	337
Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>Anadolu Selçukluları Devrinde Ti- cari Hayat</i>	359
Doç. Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>İslam Hukukunda İctihad ve Taklid Problemi</i>	375

	<u>Sayfa</u>
Doç. Dr. Cihad TUNÇ, <i>Töbe Hakkında Bazı Meseleler</i>	389
Dr. Hayrani ALTINTAŞ, <i>Tasavvuf</i>	413
Ass. Münir ATALAR, <i>Osmanlı Padişahları</i>	425
Dr. Mehmet BAYRAKDAR, <i>Yeni Felsefe ve Yeni Felsefeciler</i> .	461
Doç. Dr. Beyza BİLGİN, <i>Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri</i>	469
Ass. Ruhi KALENDER, <i>15. Yüzyılda Arapça Musiki Terimleri ve Türkçe Karşılıkları</i>	485
Esat KILIÇER, <i>İslâmda Aile Plânlaması</i>	491
Dr. M. Cemal SOFUOĞLU, <i>Şia'nın Sahabiler Hakkındaki Bazı Görüşleri</i>	533
I. GOLDZİHER, <i>İslamiyetin İlk Zamanlarında Zühd.</i> Çev. Dr. Hayrani ALTINTAŞ	539
Afif Abdu'l-Fettah TABBARA, <i>Hz. İbrahim (A.S.) Çeviren Dr. Mehmet AYDIN</i>	547
Antoine VERGOTE, <i>Ergenlikte Din.</i> Çev. Dr. Erdoğan FIRAT ..	583
Muhammed TALBI, <i>Bid'atlar</i> Çev. Dr. Mehmet ŞİMŞEK	593
Louis GARDET, <i>İslâm "Din İlimleri" İçinde İlm-i Kelâmın Yeri Üzerinde Bazı Düşünceler</i> Çev. Dr. M. Sait YAZICIOĞLU .	609

KİTAP TANITMA

Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslamic Medicine</i>	621
Doç. Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>Fıkhü'l-İmam el-Evzâ'i Evzâ'i. Evvelu Tedvin Li-Fikhi'l-İmam</i>	623
Dr. Mustafa Sait YAZICIOĞLU, <i>İslam Düşüncesinde İnsan Hürriyeti Problemi (Mutezile Çözümü)</i>	627
Ahmet KOCA, <i>Fakültemiz Kütüphanesine Gelen Kitap ve Dergiler</i>	631

DİN EĞİTİMİNİN GENEL EĞİTİMDEKİ YERİ

Doç. Dr. Beyza BİLGİN

EĞİTİM

İnsan, önce biyolojik bir varlık, bir organizmadır. Bir dizi tabii ihtiyaçlar ve kahtsal güçlerle doğar. Bunların bir kısmı, onun varlığını sürdürebilmesi için, organizmayı harekete getireci içgüdüler, dürtülerdir: Acıkma, korunma, sevme sevilme vb. Doğuştan sahip olduğu bu özellikleri ile insan, hayvan ve bitki tabiatının sınırları içinde düşünülebilir. Onlardan pek fazla ayrılık göstermez. Diğer bir kısmı ise ona, birinci tipteki özelliklerini yüceltecek biyolojik temeli sağlar: Yüksek seviyede gelişmiş sinir sistemi, dik yürüme, başparmak özelliği, zihinsel güç v.s. Bu güçler sayesinde insan, doğal ihtiyaçlarını gidermede içgüdüden gelen davranışların yerine, sonradan kazanılma davranışları geliştirir. Yalnız eli ile iş gören insan, baltayı, ok ve yayı bulur. Yalnız çıplak gözle bakan insan, dürbünü bulur. Açlığını gidermek yolundan sofrâ âdâbına geçer. Bunları diğer insanlarla paylaşır ve kendinden sonrakilere bırakır. Artık her insan, kendisinin de katkıda bulunabileceği bir miras devralır. Giderek zenginleşen bu mirasın içinde teknoloji, adetler, gelenekler, değerler, inançlar vb. her şey vardır. Buna "kültür" diyoruz. Böyle hazır bir muhtevada doğan insan, onu alıp benimsemekle ve onu aşabilecek faaliyetleri ile artık hayvan ve bitki tabiatını aşar. Bu, insanın insanlaşmasıdır. İnsan, kültürün hem yapıcısı, hem ürünüdür. Kültür sayesinde yenilenen, gelişen insan, kültürü yeniler, geliştirir.

Bu kendiliğinden kültürlenme ve kültürü yapma sonucu kültürün gittikçe gelişmesi ve çeşitlenmesi, giderek insanı, onun bütününe kuşatmaya, kavramaya güç yetiremez hale getirir. Küçük ve sade toplumlarda, günlük yaşamın gereği, kültürün bütünüyle temas edebilen ve onu alan insan, büyük ve karmaşık toplumlarda onun karşısında şaşkınlıklaşabilir; bütünü hakkında fikir edinemeyince, parçaları bütün olarak değerlendirebilir; olumsuz etkilenme sonucu, istenmeyen yönde gelişme gösterebilir. Böyle bir durumda kültürün düzene sokulması, ayıklanması, yeni yetişenlerin gelişmesinde olumlu etkiler yapacak, evrensel ve

makbul yönlerinin bulunup tesbit edilmesi sorunu ortaya çıkar. Bu sorunun çözümlenmesi, toplumdan topluma değişebilir. Bu ayıklamayı yapacak olanlar, kültürün evrensel ve makbul yanlarını tesbit edecek olanlar kimlerdir ve bunu hangi ölçülere göre yapacaklardır? Bu ayrı bir konudur. Çağımızda bütün bunlar araştırma konusu yapılmış, felsefeler geliştirilmiştir. Fakat felsefelerin seçimi de bir sorundur. Burada da eğitim politikası işe karışır v.s. Biz konumuza dönelim.

Başlangıçta, bütün varlıklarla ortak olarak yaşamaya başlayan evrensel insan, kültürü geliştirip, eleyip düzene sokarak gelişmekte olan nesle sunmak çabasını gösterince, işte böyle bir noktada kültürlenmenin sınırlandığı ve ona özel bir isim verildiğini görüyoruz: Eğitim. Gerçekte bütün sınırlama ve düzenlemelere rağmen, insanı bu sınırların dışındaki etkilerden uzak tutamayız. O, yine onların da etkisi altında kalmaya devam edecektir ve eğitim bu yönü ile bütündür. Fakat eğitimi, hayat alanındaki etkileşim, kültürlenme ve kültür yapma olarak böyle çok geniş anlamıyla alacak olursak, onu hükmümüz altına alamayabiliriz. Bu nedenle, pratikte eğitimi, kasıtlı ve plânlı etkileme çabaları olarak tanımlarız.

Eğitimin bu kasıtlı ve plânlı etkileme çabalarından amacı nedir acaba? Şüphesiz önce insanın organizma olarak doğuştan getirdiği yetenekleri, olabildiğince geliştirmek. Onu beden, ruh ve zihince yetkinleştirmek, yüceltmek. "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur." Fakat insan, önce bedensel gelişmesini tamamlayıp sonra duymaya, düşünmeye başlamıyor ki; İnsan bir bütündür ve gelişmesini bu bütünlük içinde sürdürüyor. Öyleyse eğitim de buna paralel olarak insanın bütün ihtiyaç ve yeteneklerini, sıra ile değil, birlikte ele alarak doyurmak ve geliştirmek durumunda. Bireyin ihtiyaçları ve yetenekleri ise ancak belli bir toplumun içinde, o toplumun kültürüne göre doyurulup geliştirilecektir. İnançlar ve dolayısıyla din, kültürün öğelerindendir. Bunu işaret edelim.

GENEL EĞİTİM

Toplumun içinde yaşayan kişilerin kazanması gerekli olan nitelikler genellikle iki açıdan düşünülür: a) Toplumun bütün kişilerinde ortaklaşa bulunması gerekli olan nitelikler, b) Kişiden kişiye değişen nitelikler. Birinciler toplumun dilini, inanışlarını, ahlâk, siyaset, iktisat vb. alanlardaki değer ve alışkanlıklarını bilmek ve benimsemek; ikinciler ise, iş bölümü sonucu kazanılması gereken, özel meslek bilgisi ve alışkanlıklarıdır. Buna bağlı olarak eğitim de iki açıdan değerlendirilir. Genel eğitim, özel eğitim.

Genel eğitim, aileden, okuldan ve çevreden gelen, bilinçli olsun olmasın, kişide bir değişikliğe sebep olabilecek her türlü etkiyi kapsamına alır. Amaç kişiyi o toplumun kişisi yapmaktır. Türk'ü Türk gibi yapmaktır. Öyle ki, konuşmasından ve davranışından Türk olduğu anlaşıl-sın. Türklüğü sevsin, problemlerini tanısin, onlara çözüm bulmak için çabalasın. Bu eğitimin önceki bölümde söz konusu olan kültürlemeden farkı, birincinin evrensel, ikincinin toplumsal oluşudur. Bu amaç Milli Eğitim Temel Kanunumuzda, "Genel Amaçlar" bölümünde belirlenmiştir.

Genel eğitimin alındığı ve verildiği ilk ve en etkin yer ailedir. "Yedi-sinde ne ise yetmişinde odur" atalar sözü hiç eskimemiş, hiç unutulmamıştır. İnsanların terbiye ve bilgi alma yetenekleri, belli bir yaştan sonra değil, aksine hemen ilk yaştan itibaren çalışma halindedir. Bu nedenle terbiye için, bir başlama yeri ve zamanı belirlenememektedir. Doğuştan itibaren, hatta yeni görüşlere göre doğuştan önceki oluş devresinden itibaren, çocuk çok yönlü olarak etkilenmektedir.

Aileden sonra en önemli terbiye çevresi okuldur. Okul gerçi hiçbir zaman ailenin eğitim ve öğretim alanında bırakmış olduğu boşluğu dolduramaz, fakat bu eğitim ve öğretimi tamamlar, düzenler, aklıleştirir.

Eğitim, ailenin ve okulun dışında da devam eder. Sokakta, alışverişte, otobüs ve dolmuşta, kahvehanelerde, sinema ve televizyon seyrederken, parkta gezinirken, her yerde olumlu veya olumsuz yönden etkilenmekteyiz.

Sonuç olarak genel eğitim, hem örgün hem yaygın eğitimin ürünüdür. Örgün eğitimde, eğitim programları ile gerçekleşir, yaygın eğitimde ise kitle yayım araçları ve diğer bütün kaynaklar yolu ile. Ziya Gökalp "Maarif ve Hars"¹ isimli yazısında genel eğitimin bu iki yolunu şöyle göstermiştir:

"Bir millette, yaygın eğitim (müteşeyyi terbiye) yolu ile toplumdan bireye geçen fikirlerin ve hislerin bütününe 'kültür' adı verilir. Meselâ her milletin konuştuğu samimi bir dili vardır ki, toplumdan bireye terbiye ile geçer. Yine her milletin türkülerinde, koşmalarında kullandığı samimi bir vezin vardır ki, bu da dil gibi yaygın eğitimle geçer. Yine her milletin, canlı ve vecdli olarak yaşadığı bir dili vardır ki, bu da terbiye ile geçer. Millet ahlâk ve güzellik duyguları da bireylerde bu yolla oluşur. Birey, milletin hukuk ve iktisat örflerini, felsefî ve ilmi eğilimlerini de böylece kazanır."

1 Yeni Mecmua, Sayı 52.

“Fakat konuşulan bir dil olduğu gibi, yazılan bir dil de vardır. Yukarıda saydığımız bütün kurumların, kalplerde yaşanan kısımları olduğu gibi, kitaplarda yazılı olan kısımları da vardır. Birinciler bireye yaygın, ikinciler ise örgün eğitimle (müteazzi terbiye) geçer.”

Genel eğitimde amaca ulaşılabilmesi, toplumun gerçek bir üyesi, iyi insan, iyi vatandaş yetişmesi, fikirlerde ve ruhlarda, daha iyi, daha güzel özlemi yerleşmesi için, ailenin, okulun ve her türlü çalışma kurumlarının fikir ve el birliği yapmaları gerekir².

DİN

Din, tarifi en güç kavramlardan biri olarak kabul edilir. Her tarif, ona bakış açılarından biri olmaktan öteye geçmemektedir, denilebilir. Bununla birlikte biz burada onun en genel ve en özel özelliği üzerinde duracağız. Onun sosyal bir olgu oluşu ve insana ait bir özellik, bir ihtiyaç oluşu üzerinde. Din-dil-sanat, bu üç kuvvet, etnoğrafyanın bildirdiği en ilkel topluluklarda bile bulunmuştur. Onun için, I.H.Baltacıoğlunun dediği gibi, “din denilen varlığı, tapınaklara kapanmış insanlardan, törenlerden ibaret saymak dar bir anlayıştan başka bir şey değildir. Din, her şeyden önce bir bilinç-altı varlıktır. . . Kurumlaşma ancak toplumların yerleşik hayata geçişinden ve iş bölümünün doğuşundan sonra olmuştur”³.

İnsan, insanlık özelliği olarak, her devirde kendisi üzerinde düşünmüş (çağdaş felsefede “kendisi üzerinde düşünme”nin, insana has bir nitelik olduğu kabul edilmektedir), nereden geldiğini, nereye gittiğini, niçin var olduğunu sormuştur kendi kendine. Max Scheler insana, bu özelliği nedeniyle “Tanrıyı arayan varlık” demiştir. 18. yüzyıl Fransız filozofu Diderot da insanın bu özelliğini şöyle ifade etmiştir: “İnsan, ne olduğunu, nereden geldiğini, nereye gittiğini, dünyaya niçin geldiğini bilmeksizin mutlu yaşamının yolunu bir bulabilse”⁴! İnsanın kendisi hakkındaki bu soru, aslında daha büyük bir sorudur. Kâinatın neliğini, nereyeliğini, nedenini sormaya kadar uzanır. Burada bir gözlemimi aktarmak istiyorum:

Geçen yıl, ilkokul ikinci sınıf öğrencisi olan kızım ve bir sınıf arkadaşı ile ilkokul üçüncü sınıf öğrencisi iki arkadaşı daha birlikte çalışıyor ve sohbet ediyorlardı. Bir ara her biri, o sırada üzerinde araştırma yaptığı konudan söz etmeye başladı. Bu büyük konuşmaya kulak kabart-

2 İ.H.Baltacıoğlu, Terbiye ve İman, İst. 1330.

3 İ.H.Baltacıoğlu, Ziya Gökalp, İst. 1966.

4 Diderot, Filozofça Düşünceler, Çev. İsa Öztürk, İst. 1963.

tım. Biri "Bermuda Üçgeni" ile ilgili araştırma yaptığını söyledi. Bir diğeri de evrenin oluşunu araştırdığını, bunun için annesinin kitaplarını taradığını, fakat bir yanıt bulamadığını, ansiklopedilerde de zaten böyle önemli konuların yer almadığını, bir de babasının kitaplarını (annesi ile babası, her ikisi de doktordur) tarayacağını anlattı. Bu konuyu öğretmenine de sormuş. Fakat öğretmeni, böyle soruların henüz erken olduğunu, bunları ilerde öğreneceklerini söylemiş. Ders kitaplarındaki bilgi de yetersizmiş. Orada, hiç bir şey yokken, sadece bir toz bulutunun dönmekte olduğu, bunun soğuyarak katılaşmasından gezegenlerin oluştuğu yazıyormuş. Çocuk diyordu ki: "İşte ben asıl bu toz bulutunun nereden geldiğini merak ediyorum. Öğretmene tekrar soracağım."

Çağımızda "Çocuğun Antropolojisi" veya "Pedagojik Antropoloji" gibi bilimler, planlı ve metodlu eğitimi mümkün kılacak görüşlerin ve tecrübelerin belirlenmesine çalışmaktadır. Pedagoglar ve psikologlar bu arada, din eğitimi ve teolojiden bağımsız olarak, "çocuğun din problemi" ni de keşfetmektedirler. Bunlardan Hollandalı pedegog Langevelt, çocuğun dini üzerine görüşlerini şöyle belirtmektedir⁵: "İnsan, hatta insan yavrusu, dini varsayıyor, ileri sürüyor. İddia etmiyorum ki, o, Hıristiyan dinini ileri sürüyor... Fakat inanıyorum ki, çocuğun antropolojisi bize, çocuk hayatında varsayım olarak dinin gerekliliğini açık olarak gösterebilecektir. Bütün hayat çocuğa, kavramlarının, anlayışlarının, çözümlenmelerinin kesin olmadığını göstermektedir. Ona, çalışmanın tamamlanamazlığını göstermektedir. Aynı ihtiyaçların ve gereklerin sürekli geri geldiğini göstermektedir. En önemli kararları akılcı, tam güvenilir nedenlere göre düzenlemenin imkansızlığını göstermektedir." Langevelt şöyle devam ediyor: "... Fakat insanın bu kaosu rahatlıkla kabul etmesi, ona katlanabilmesi acayıptir. Az sayıda intihar edenler hariç, normal varsayım 'herşeyin nihayet aslına döneceği'dir".

Bazıları derler ki: "Bilinmesi benim için imkânsız olan şeyi, hayatım boyunca bilemeyeceğim. Bundan üzüntü de duymayacağım. Bu benim kabahatim değildir. Nasıl ki arkamda da bir gözüm veya uçmak için kanatlarım olmadığına da üzülüyorum." Böyle bir düşünce bir grup insanı geçici olarak rahatlatırsa bile, insanlar bütünüyle böyle düşünemez ve rahatlayamazlar. İnsan, bu soruların cevaplarının, bilinmesi imkânsız şeyler olduğunu da kesinlikle bilmemektedir ki, düşünmekten, araştırmaktan, inanmaktan uzak kalabilsin. Ayrıca insan, arkada gözü olmaksızın arkasını görebilmeyi, kanatları olmaksızın uçabilmeyi başarmıştır. İnsan, basite indirgenecek bir varlık değildir. O, felsefenin deyi-

5 Hans Joachim Dörger, Religionsunterricht in der Schule, Kohlhammer 1976, s. 78.

miyle "bir imkânlar alanı"dır. Her yeni buluşla, yeni imkânlarla kavuşmakta, yeni imkânlar onu yeni buluşlara yöneltmektedir. Eğer insan, bir temele, bir düzene inanıyor ve güveniyorsa, bu onun artık bu yoldaki araştırmalarına devam etmeyeceği anlamına da gelmez. Aksine, emin olmak için bile olsa, aramaya devam edecektir. İnsan, bir temele ve düzene, en azından, ona ihtiyacı olduğu için, onu karışıklıktan daha anlamlı bulduğu için inanmakta ve güvenmektedir.

Bugün insanın Allah sorusu yeniden zorlaşmış durumdadır. Fakat bu zorlaşma iyi de olmuştur. Çünkü bu yolla, Allah sorusunun bilgi objesi olmadığı açıklığa kavuşmuştur. Allah, gerçi bilimsel "problem çözme" yöntemleri ile bilinmemektedir. Fakat O, büsbütün bilinemez de değildir. Ne zaman ayrıntılarla değil de bütünle, "İnsan nedir? hayat nedir? nereye gidiyoruz?" gibi mânâ ile ilgili bir soru sorulsa, karşımıza Tanrı çıkmaktadır. Demek ki biz O'nu büsbütün bilmiyor da değiliz. O, bilinen ile bilinemeyen arasında bizi sürekli olarak meşgul etmektedir. Sanki unuttuğumuz bir tecrübedir de hatırlamaya çalışıyoruz; sanki dilimizin ucundadır da söylemek istiyoruz, fakat söyleyemiyoruz.

Bugün "Tanrının ölmüş veya öldürülmüş" olduğu da söylenmektedir. Böyle bir ifade kanımca, Zeus'un (bir yunan ilâhı idi) ya da Uzza'nın (bir Arap ilâhı idi) ölümü veya öldürülmesi gibi birşeydir. Ölen veya öldürülen, insanın bilemediği, fakat varlığını, bilgi dışı olarak, sezgi ile vahiy yolu ile hissedip, haber alıp inandığı büyük gerçeğe, varlığının mânâsına verdiği isim anlamındaki Tanrı değil, fakat bu kavramı, giderek özünden saptıran sonraki eklemeleridir. Filozofun dediği gibi, "eğer insan Tanrının varlığından şüphe ederek işe başlarsa, bu sınavdan kurtulabilecek konu kahr mı?" Schleiermacher'in şiirli deyişiyle "din, ebediyetin anlamı ve tadıdır".

DİN EĞİTİMİ

Din eğitimi, din kültürünün verilmesi, din kişiliğinin kazandırılması demektir. Bu işi yapacak olanlar, ailede anne-baba veya onların yerini tutan yakın kişiler, okullarda din dersi öğretmenleri, camilerde din görevlileridir. Din ve eğitim, olay olarak ele alındıklarında, onların insanla başladıkları öne sürülebilir. Bununla birlikte dinin ve eğitimin kendisi üzerinde düşünmenin, din eğitiminin bilimselleşmesinin, ancak yakın tarihin ürünü olduğunu söylemek durumundayız. (18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başı). Din eğitiminin problem olarak ele alınması, eğitim biliminin ve modern anlamda teolojinin kurulmasından sonradır. Din eğitimi çalışmalarının, her iki bilimin imkânlarından yararlanması

bir sorumluluktur. Bu sorumluluk, din bilimleri (teoloji, ilâhiyat) ile eğitim bilimini, kendilerine has başlıklarına ilişmeden birbirine yaklaştırmış ve işbirliğine sokmuştur. Bu çalışmaların ürünü olarak gelişen yeni bilim "Din eğitimi Bilimi" olmuştur. Türkiye'de böyle çalışmaların yapılmamış olduğunu görüyoruz.

Eğitim bilimleri ile din bilimleri arasındaki işbirliğinin Batı'da da kolay kurulmuş olduğu söylenemez. Orada sorun, okul ile kilisenin ayrışması sonucu okulun din derslerinin kiliseden bağımsızlaştırılması ile ortaya çıkmış, çalışmalar böyle başlamıştır. Alman din eğitim bilimcisi R. Kabisch'in ifadesi ile:⁶ "Kilise dersleri öğrencileri, kiliseye ve Hıristiyan dinine bağlamak üzere eğitirken, okulun din dersleri onları sadece dinden haberli kılmak amacını güdüyordu. Daha sonra muhteva da paylaşıldı. Önceleri İncil'in hikâyeleri 'doğmatik' sayılmayarak okullarda okutuldu. Bu hikâyelerle meşgul olmanın, hür düşünceli olmaları gereken öğretmen ve öğrenciler için bir sakıncası olmayacağına inanılıyordu. Doğmatik inanç bilgisi ise okullarda yer almıyor, onlar kilise görevlilerine bırakılıyordu.

"Din derslerini okullardan bütün bütün kaldırmak isteyen, küçük bir aşırı ilerici grup da vardı. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu din dersini bilinçli olarak tutuyordu. Fakat onun, bilimsel verilere, özellikle İncil'e dayalı bilimsel çalışmalarla ve modern okulun öğretim amaçları ile uyumlu duruma getirilmesini de istiyordu. Bu konudaki yorumlar o kadar değişik ve geniş kapsamlı idi ki -din duygusu vermekten, İncil tarihi dersine ve maneviyat eğitimine kadar -19. ve onu izleyen 20. yüzyıl için, din-eğitim-kültür-bilim-ilericilik kavramlarından gerçekte ne anlaşılması gerektiği bir problem olarak önem taşımaya başlamıştı."

"Okullardaki din derslerini şüphe ile karşılayanlar da vardı. Onlar bu dersin, dini yavaş yavaş zayıflatarak nihayet büsbütün ortadan kaldırmak amacını taşıdığını iddia ediyorlardı. Gerçekten de uygulamaya yönelik araştırmalar, din derslerinin okullarda pek ciddiye alınmadığını, öğrencilerin ilgisini ve sevgisini yeterince çekmediğini göstermişti. Hatta, din bilgilerinin günlük hayatta uygulama alanı bulamamasından ötürü, din dersinin, önem verilme açısından, derslerin en sonunda yer aldığı ortaya çıkmıştı."

Böyle bir dönemde bu problemin çözümlenmesi yolunda çalışmalar yapılmış, din öğretiminin, öğrencilerin ilgisini ve sevgisini çekmesi için nelerin yapılabileceği konusunda denemelerde bulunulmuştur.

6 Kurt Frör, Grundriss der Religionspädagogik, 1975.

Bu aşamada “din öğretilir mi?” sorusu ortaya çıkmıştır. Çalışmalar ve tartışmalar bu soru üzerinde yoğunlaştırılmış; dini, okula uygun, nesne olarak anlaşılır, öğrencinin düşünce biçimi ile işlenebilir hale getirmek denemeleri yapılmıştır. İşte böyle bir noktada “Din Eğitimi Bilimi” doğmuştur. Din Eğitimi biliminin görevi, okulda ve ibadet evinde, uygulamaya eleştirici bir biçimde katılmak ve bilimsel önerilerde bulunmaktadır. Buna “pratiğin teorisi” veya “davranış geliştirme” çalışması denilebilir. O, uygulayıcıya bir baskı yapma niyetini taşımaz. Fakat onu, imkânlarının bilincine vardırma ve tasarılarını eleştirmeyi amaçlar. Ona, işlerini bilimsel bir biçimde, teolojik ve didaktik tasarılarla plânlamak ve yürütmek yeteneğini kazandırmak ister. Bilim ile uygulama arasında aracılık yaparak, yalnız uygulamanın teori ile değil, teorinin de uygulamadan gelen tecrübe ile denetimini sağlar. Böylece donmuş öğretim kanaatleri ile davranış zorlamalarının yerine esnekliği getirerek, yeni katkıları da garanti etmeye çalışır.

Din eğitiminin, ancak belirli bir din’in, yani doğruluğuna inanılan dinin eğitimi olabileceği konusu ise, uygulamadan çıkabilmiştir. Nötr bir din dersi, din farkı gözetmeyen bir din dersi, dinin özüne uymamıştır. İçinde yaşadığımız çağda yaşayan veya tarihin herhangi bir çağında yaşamış olan bir dinden, onun doğuşundan, yayılışından, etkilerinden söz etmek, ancak Dinler Tarihi çalışmalarını nakletmek olabilir. Din eğitimi açısından ise fazla bir anlam ifade etmez. Din eğitimi kavramı içinde din, peşin olarak tekil anlaşılacak durumundadır.

Şu halde biz din eğitimi deyince, İslâm dininin eğitimini kastedeceğiz. İslâm Dininin, onun kutlu kitabı Kur’an-ı Kerim’in ilk ve son amacı, bir tek Allah’a inandırmaktır. Bununla birlikte onun ilk sözü, “oku”dur. Okunacak şey, önce Kur’an-ı Kerim’dir. Bu “oku” emri, müslümanlığı benimseyenlerde bir okuma seferberliği, okuma aşkı ve okuma geleneği doğurmuştur. Müslümanlar, eski çağın medeni milletlerine egemen olduklarında, onların da bilim, felsefe ve kültürlerini okumuşlardır. Fakat Kur’an daima egemen durumunda kalmıştır. Yeni ilimlerin ve düşüncelerin hepsi, Kur’an-ı daha iyi anlamak ondan daha çok yararlanmak ve daha çok zevk almakta birer araç olarak kabul edilmiştir. İslâm dünyasında bütün ilimler bu ruh içinde doğmuş, gelişmiş; İslâm medeniyeti bu ruhla oluşmuştur. Kur’an ruh, bütün diğer ilimler ham madde olmuştur.

Müslümanların hepsi, Kitab’ı hem okuyup anlamak, hem okutup anlatmakla görevlidir. İlim öğrenmek, kadın-erkek her müslümana farz

kılınmıştır⁷. Bunun yanısıra sırf öğretim işi ile uğraşacak bir grup "bir eğitimciler grubu"da tavsiye edilmiştir⁸.

Eğitim-öğretim işi giderek kurumlaşmış, bu kurumlaşmada Müslüman Türklerin katkısı büyük olmuştur. Burada şunu bir talihsizlik olarak belirtmek gerekir. Osmanlı Türkleri, devleti kurarken, resmîyette Türk dilini esas almalarına, Türkçe kanunlar yapmalarına rağmen, yüksek öğretim kurumlarında Arapçayı esas almışlardır. Gerçi bu, o çağın bir özelliğidir, modasıdır. Hıristiyan dünyasının öğretim dili Latince, İslâm dünyasınınki Arapçadır. Fakat bu tutum, Kur'an'ın ruhuna aykırı olarak, onun getirdiği dünya görüşünün, milli dilde, yaşanan hayatla birlikte yaşayıp gelişmesini engellemiştir.

Kâtip Çelebi, çağının ders verme yöntemini düzeltmeye çalışmış, asıl metni anlamadan, yıllarca şerh ve hâşiyelerle vakit ve hayatı boşa geçiren medreselere karşı çıkmış olmasına rağmen, ne yazık ki kendisi de Arapça yazmıştır.

Kâtip Çelebi, 16. yüzyıldan sonra yaratıcı düşünce hareketinin durmasını, Kanunî devrinden itibaren felsefenin öğretimden kaldırılmış olmasına bağlar. Muallim Cevdet onun bu iddiasını kabul etmez. Çünkü felsefe öğretimden hiçbir zaman kalkmış değildir. Ona göre asıl sebep⁹, "Felsefenin birinci kısmını teşkil eden ilâhiyat, tabiiyat ve riyaziyattan yalnız riyaziyat kısmının üç şubesi olan hesap, hendese (geometri) ve heyetin (astronomi), Kanunî'den sonra ve özellikle Takîyüddin rasathanesinin yıkılışından sonra, itibardan düşmüş olması ve vaktiyle medrese öğretim üyeleri, bu dallarda öğrenim görmeden mezun olmazken, giderek yalnız edebiyat ile şer'iyattan şehadetname almakla yetinmeleridir. Sonuç şu olmuştur: Şeriatın birçok kısımları, riyaziyatsız anlaşılammış, cahilane taassup başlamıştır. Hatta mantık derslerinin riyaziyatla ilgili yanları bütünüyle karanlık kalmıştır."

"Tabiiyata gelince: Tabiat olaylarının incelenmesi, Allah'ın işine karışmak gibi bir anlayışa doğru gitmiş, eski İslâm âlimleri, Allah'ın tabiatındaki işlerini pek iyi açıklayan bu bilime yaklaşmak yolu ile, daha kuvvetli müslüman yetişeceğine inanırken sonrakiler, tabiiyat okuyanlara hakarete başlamışlardır. Hatta Farabi, İbn Sina, İbn Rüşd'ü tekfir etmişlerdir. (Bununla birlikte tabiiyat öğretilmekte devam etmiştir). Bu dönem Türk müderrislerinin onda dokuzu riyaziyat şubesine girme-

7 Sünen İbn Mâce, Mukaddime, 17.

8 Tevbe, s. 122.

9 Muallim Cevdet, derleyen Erdoğan Erüz, İst. 1978.

den edebiyat ve şer'iyat sınıflarından mezun olmuştur. İşte müteceddidleri (yenilikçileri) tekfir eden İslâm ulemâsı bunlardır.”

Ziya Gökalp¹⁰, bütün bunların gençlik arasında din buhranının doğmasına sebep olduğunu, okullarda din eğitimi verenlerin gerçek islâmiyeti bilmediği gibi, müsbet bilimleri okutan öğretmenlerin de bilimlerin özünü kavrayamamış, yani felsefeden yoksun kalmış olduğunu; gençliğin bu iki etki arasında düşünmeye başlayınca, zorunlu olarak, bir yanda dinle akıl arasında, diğer yanda dinle örf arasında uyumsuzluk olduğuna inandığını söylemektedir. “Oysa islamiyette öyle iki kural vardır ki, bunlar sayesinde o, yalnız bugünkü akıl ve örf'e uygun olmakla kalmaz, belki kıyamete kadar oluşacak her türlü toplumsal hayatların doğuracağı müsbet bilimler ve sosyal örflerle uyum sağlar. Bu iki ilke şunlardır:

1. Kelâm ilkesi: Akıl ile nakil çatışırsa, nakil akılla tevil edilir. Bu ilke, İslâmiyetin beynelminel akla verdiği önemdir.

2. Fıkıh ilkesi: Örf'e bağlı naslarda itibar örfedir. Bu ilke değer hükümlerini esas almıştır. Sosyoloji bilimine göre de değer hükümlerinde örf baskındır. Kur'an-ı Kerim “Örfü emrediniz”, “Ma'rufu emir, münkeri nehyediniz-iyiyi emrediniz, kötüyü yasak ediniz”¹¹ diye tasviye etmiştir.

“Avrupa henüz bu düzeye ulaşamamıştır”

Gökalp'e göre, bu iki kural sayesinde, Müslüman milletlerin çağdaşlaşmasına hiçbir engel yoktur. Yeter ki İslâmiyet, alışıldığı gibi değil, olduğu gibi öğretilsin. Aydınlar İslâmiyeti böyle, bütün gerçekliği ile duymaya ve anlamaya başladıkları gün artık din buhranı diye birşey kalmayacaktır.

I.H. Baltacıoğlu'nun deyişiyle, “Gökalp, din hastalığına el koymuştur, onu teşhis etmiştir.”

Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün, dini yaşanan hayata aktif ve anlaşılır biçimde katma çabaları sonuç vermemiştir. Din derslerinin ve öğretmenlerinin giderek itibardan düşmeleri sonucu, dinin genel eğitimden bütünüyle uzaklaştırılması 1949'a kadar sürmüştür. 1949'dan itibaren başlayan yeni girişimler, henüz din eğitimini bilimselliğe kavuşturacak, araştırmaların bulgularına dayanılarak geliştirilecek teori ve önerileri uygulamada denemeye koyacak düzeye erişmemiştir.

10 Dine Doğru, Küçük Mec. 3 Tem. 1338.

11 Lokman s. 17.

DİN EĞİTİMİNİN GENEL EĞİTİMDEKİ YERİ

“Eğitim” bölümünü bitirirken, bireyin ihtiyaçlarının ve yeteneklerinin ancak belli bir toplumun kültürüne göre doyurulup geliştirilebileceğine, inançların ve dolayısıyla dinin, kültürün öğelerinden olduğuna işaret etmiştik. “Genel Eğitim” bölümünde, insanın bedensel, ruhsal, zihinsel vs. bütün ihtiyaç ve yeteneklerinin, insanın bütünlüğünü bozmadan, dengeli bir biçimde doyurulmasının ve geliştirilmesinin esas olduğunu söyledik.

“Din” bölümünde, Tanrı’yı aramanın ve bir dine bağlanmanın, insanın insanlık özelliklerinden olduğundan söz ettik. “Din Eğitimi” bölümünde ise, bütün müslümanların din’i öğrenmek ve öğretmekle, Kur’an-ı okumak ve okutmakla görevli olmalarının, dinin gereği olduğunu ilâve ettik.

Şu halde, yetişmekte olan nesli gerçek bir insan yapma yolundaki her çabaya katılma, din eğitiminin hakkıdır ve görevidir. Genel eğitimin bütün insanlara karşı sorumluluğu olduğu gibi, din eğitiminin de bütün insanlara karşı sorumluluğu vardır. Bu yönü ile “Din Eğitimi”, Genel Eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Burada itiraz olarak, Tanrı’nın rahmetinden ve öğretisinden bütün insanların haberdar edilmesi görevinin, vicdanı ilgilendiren, imana dayalı bir konu olduğu söylenebilir. Fakat buna karşılık, daha önce de işaret etmiş olduğumuz gibi, şu da söylenebilir ki, her eğitsel teori ve uygulama, temelde, bir dünya görüşünden, yani insanın menşei ve geleceği üzerine verilmiş, bilimleri aşan, bir başka çeşit inanmaya dayalı cevaplardan kaynaklanmaktadır. Bu türlü eğitsel önerilerin yanında, dinî inanmaya dayalı eğitim, temeldeki ayrılma nedeniyle onlardan kesin çizgilerle ayrılmakla birlikte, bir seçenek getirerek, onların kritiğinin oluşturulmasına yardım edecektir. Bu, din eğitiminin vazgeçemeyeceği görevlerinden olduğu gibi modern eğitimin de önem verdiği konulardandır.

Ayrıca din eğitimi, Anayasa’nın vicdan özgürlüğü prensibi ile ve İslâm Dini’nin, inanmamakta direnenlere karşı “Sizin dininiz size, benim dinim bana”, “Dinde zorlama yoktur” vb. ilkeleri ile sınırlı olduğundan, zaten vicdanı ilgilendiren bir konudur.

Türkiye, Din Eğitimi Genel Eğitimin dışında tutmanın tecrübesini de yaşamıştır. Din eğitiminin, ilgili bölümde ifade ettiğimiz gibi, büyük çoğunluğu ile ağır bir cehalet içinde bulunan anne-babalara bırakıldığı dönemde bu eğitim durmamış, aksine “gizli ve kaçak olarak, çok

kötü şartlar ve pek ilkel metodlarla, olumsuz yönde gelişme göstermiştir".¹²

Toplumumuz bu huzursuzlukların olumsuz sonuçlarını görmüştür. Din eğitimi adı ile milletin birliğini ve bütünlüğünü zedeleyici cereyanlar ortaya çıkmış, devlet bunları izlemek zorunda kalmıştır. Bu sırada görevlilerin din konusundaki yetersizliği, bir cereyana bağlı olanla, normal ibadetini yapan müslüman bir vatandaşı ayırdelememiş, zararlı yayın şüphesi ile toplattırılan kitaplar arasında Kur'an-ı Kerim ve ilmihal kitabı bulunabilmiştir.

Dinin, politikaacıların elinde, sömürü aracı olmaktan kurtulamamış olması da, Türkiye'nin bitip tükenmemiş problemlerinden biridir. Siyaset, bugün bütün dünyada olduğu gibi, bizim gençlerimizin de giderek ilgisini toplamaktadır. Siyasetin bir kitle uğraşı haline gelmesi, bütün vatandaşların siyasal yönelimleri üzerinde durulmasını zorunlu kılmaktadır. Ülkemizde ise "lâiklik" ve "din" arasındaki çözümlenememiş olumsuz ilişki, bu konuda, din yönünden mümkün olan olumlu girişimleri engellemekte, meydan olumsuz girişimlere kalmaktadır. Lâik din anlayışını benimsemiş olanlar, aydınlık bir görüşü savunmamaktadırlar. Onlardan bazılarına göre: Din sosyal bir kurumdur, eğitimimizde yer alması gerekir. Aydın din adamı yetiştirilmelidir. Bazılarına göre ise: Aydın din adamı demek, dini çok iyi bilen adam demektir. Böyle bir adam, dinin bir inanç sistemi olduğu kadar bir siyasal sistem, bir hukuk ve yaşayış sistemi olduğunu da bilecektir. . . Böylece din devleti telkini kendiliğinden gelecektir.

Din eğitiminin genel eğitime bu yönden katkısı, onun bu yannın yok sayılarak hiç sözünün edilmemesi yerine ortaya konularak eleştiri konusu yapılması ile mümkün olacaktır.

Din eğitimi içinde siyasal eğitim, Kur'an âyetleri ışığında, hüküm verme, davranışta bulunma yeteneğini kazandırma ve buna hazırlık yapmakla olabilir.

Gencin ve yetişkinin, içinde yaşadığı, gözünün önünde olan olaylar üzerinde, din bilgilerine dayanılarak derinlemesine çalışmalar yapmak şüphesiz, ancak yüksek öğretim içinde, yaygın eğitimde de kitle yayın araçları yolu ile mümkün olabilir. Orta öğretimin yüksek sınıflarında ise, öğretmenle öğrencinin birlikte çalışması, kaynak ve haber toplaması, onları tartışması ve değerlendirmesi ile küçük çapta başarılabilir. Bunun için gruplar oluşturmak, her gruba, üzerinde çalışmak istedikleri konu-

12 İ.Parmaksızoğlu, Türkiye'de Din Eğitimi, M.E.B.

ları vermek, konulara Kur'an âyetlerinin hangi yolla girdiğini, ne gibi çözüm yolları önerdiğini, bunların nasıl ve kaç türlü yorumlanabileceğini düşündürmek gerekecektir. Şüphesiz öğretmenin ve öğrencinin büyük çabalarını, geniş zamanını ve derinleşme eğilimini gerektiren bir uğraş. Fakat denenebilir.

Din, kendi içinde de eleştiri konusu yapılabilir. İnsanın kendini koruma, yüceltme, yaratıkları ilâhlaştırma eğilimi vardır. Bu eğilim, "yaradılıştaki dinselliğin doyurulmamış yanı olarak" tarih içinde ve günümüzde konu edilebilir. Tarihte, toplumun ve bireylerin yaşantısında dinin yararı ile birlikte zararının da yanyana yer aldığı olayların eleştirisi, anlaşılması ve anlatılması kolay bir konudur. Bu yolla, dinin kişileri hür yaptığı gibi, onlar üzerinde baskı aracı olarak kötüye kullanılabilmesine de işaret edilmiş olacaktır. "Din, özgürleştirir de, köleleştirir de" bunlar bugün artık örnekleri ile ve bütün açıklığı ile konuşulabilir konulardır. Bunların üzerinde cesaretle konuşulabilir, hatta bunun yanı sıra felsefi, marksist ve psikoanalitik din eleştirileri (Feuerbach, Marx, Freud vb.) ile onların zamanımıza uzanan etkileri de tartışma konusu yapılabilir.

Değişik alanları inceleme konusu yaparak, benzer incelemeler için yeti kazanan, kendi dinindeki sağlam bilgiyi, özü çıkarabileceğini öğrenen genç ve yetişkin, rahat bir imana kavuşabilir.

Dua konusunu da burada anmalıyız. Dua, Allah ile doğrudan ilişkidir ve insanın, kendisini aşmasının başlangıcıdır. Olgun yaşa geldiği halde, nasıl dua edeceğini bilemeyen pek çok insan vardır. Bu durumu tecrübe ile biliyoruz. Oysa kendi başına Allah'la ilişki kurmayı, O'na yönelmeyi öğrenmemiş kişinin, bağımsızlığı söz konusu olabilir mi?

Türkiye'nin dini ve genel eğitimi ilgilendiren bir başka problemi de, Mezhep ayrılıklarının çatışmalara dönüşebilecek derecede hoşgörüsüzlük içinde bulunuşudur. İslâm Dini, Allah'a ve Ahiret gününe inanmada, bütün insanları birleştirmeyi amaç edinmiş bir dindir. Müslümanların, bir olan Kur'an-ı Kerîm'i okuyup, onun üzerinde birleşmeleri yerine, onun yorumlarından doğan ayrılıklara bağlanarak, mezheplere bağlılığı dine bağlılıktan adeta üstün tutmaları, hatta bu uğurda özüne aykırı davranışlarda bulunabilmelerinin sebeplerinden biri de, mezhepler konusundaki bilgisizlik, belirsizlik, yani eğitimsizlik ve dolayısıyla bu konuların sömürüye açık bulunuşudur.

Başka dinlere karşı nasıl tavır takınılacağı da benzer bir konudur. Gerçekliğine inandığımız İslâm dininin, bununla birlikte, yine de,

yeryüzünde yaşayan dinlerden biri olduğu bilinecektir. Her din, bağlılarına göre en gerçek dindir. Bu duyguya saygı gösterilecektir. Kendi dinine beklediği anlayış ve saygıyı kişi ancak bu yolla sağlayabilir. Bu demek değildir ki, dini yayma çalışmaları duracaktır. Aksine devam edecektir. Fakat bunun, çok dikkat edilmesi gereken, nazik bir konu olduğu, sempati ararken antipatiye sebep olunabileceği unutulmaması gereken noktalardandır.

Genel eğitimin, dine ilişkin bir başka sorunu da günlük dilde çokca kullandığımız, aynı veya benzer anlamları yüklediğimizi sandığımız, fakat ayrı anlamlarda kullandığımız kavramlar sorunudur. Bu konuda, iki yetişkin arasında geçen, kulak misafiri olduğum şu konuşmayı aktarmak istiyorum. Konu dini nikâhtır:

- Dini nikâhımız kıyılmadığı, geciktik,
- Belediye nikâhı kıydırdınız ya,
- Evet ama o şeriata uygun nikâh değil ki,
- Peki senin şeriat dediğin nedir?
- Dine uygun kanunlardır.
- Kanunlar, halkın inancına ve vicdanına aykırı olabilir mi?
- Olamaz.
- Şu halde bu kanunlar da şeriata uygundur.

Dil yönünden durum, bugün için, bir yandan sürekli arlaşma ve değişme, diğer yandan dinle ilgili konuların uzun bir süre ailede ve toplumda çekingenlik yaratmış, açıkça tartışılıp konuşulamamış olması sonucu tipik bir görünümüdür. Bu durum, dinle ilgili yayınların, artık pek eskimiş bulunan deyimleri ile bir kat daha problemleşmektedir.

“Dil sosyolojisinin” bulgularına göre, çocuğun yakın çevresi ile iletişimi sonucu kazandığı ilk konuşma biçimi ve kavram bilgisi, onun daha sonraki tutum ve davranışlarında önemli rol oynamaktadır. Şu halde çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin birlikte düşünülmesi söz konusudur. Sözlüklerimizin din yönünden yeterli olduğunu söyleyecek durumda değiliz. İlahiyatçılardan ilgililerin, dilbilimcilerle ortak çalışmalar yaparak, din diline gerekli kelimeleri, dilimizin özüne ve âhengine uygun biçimde üretmeleri bir ihtiyaçtır. Bu demek değildir ki, her bilimin olduğu gibi din biliminin de kendine has terimleri, bütün bütün kullanımdan uzaklaştırılacaktır. Tam tersine bunlar kalacaktır. Fakat bunlara, bugünkü kullanılış ve anlaşılışları dikkate alınarak, açıklık getirici karşılıklar bulunacaktır.

Cinsel eğitim konusu da din eğitimine girebilir. Şüphesiz yalnız bir yanı ile. Bu konu bugün toplumumuzun acele çözüm bekleyen sorunlarından. "Bastırıcı" cinsel eğitim ile "ilerici" diyebileceğimiz cinsel eğitim arasında gençlerle aileler bunalım geçirmektedir. Bu eğitim birçok derslere dağıtılacak bir sorumluluktur. Din eğitiminin, cinsel eğitime yardımı, diğer derslerinkinden ayrıdır. Onun görevi, biyolojik-tıbbî açıklama ve bu yolla aydınlatma değildir. Onun görevi, cinsel davranışın düzenlenmesi yolunda Kur'an-ı Kerim âyetlerinin ışığı altında, kapsamlı bir sosyal ahlâkın telkinidir. Bu davranışlar arasında önde geleni, sevgi ile yöneliş, eşe sorumluluk, onun özgürlüğüne ve onuruna saygı, çocuğa sorumluluk ile bağdaşan bir arkadaşlık ilişkisidir.

Kadın ve erkeğin, İslâm dinine göre bir tek nefisten, özden, yaratılmış oluşu ve bunun sonucu eşdeğerliliği, evlilik ve evliliğe hazırlık, cinsel arzuların normal ve kötü kullanılması, reklâm yolu ile ticaret aracı yapılması vb. konuların işlenmesi, cinsel alanda yapılabilecek eğitsel yardımlardır.

Bugün toplumumuzda, dünya toplumlarında olduğu gibi, yalnız din değil, genel olarak sosyal bilimlerin alanında yeni yönelişler bulunmaktadır.

Bilim ve teknolojinin, insanların koşar adımlarla dahi yetişemediği hızla gelişmesi, yetişemeyenleri yabancılaştırmakta, yalnızlaştırmaktadır. Bu durumun yeni problemler yaratması, insan faktörünün çok yönlü ele alınmasının ihmale gelemeyeceğini ortaya çıkarmıştır. Yeni eğitimin parolasının "yeniden dengeli insana doğru" olması dileğimizdir.